

DE BOOMKLEVER IN GROOT-AMSTERDAM: verleden, heden, toekomst.

De Boomklever (*Sitta europaea*) is in Europa een wijd verspreide vogel (zie de kaartjes in de veldgidsen). In Nederland is de soort een "vrij talrijke" (d.w.z. 2.500 - 10.000) broedvogel (Avifauna van Nederland, 1970). In de sindsdien uitgekomen "Atlas van de Nederlandse Broedvogels" wordt het aantal in ons land broedende Boomklevers op 5 à 6 duizend geschat. De kaart in dat boekwerk laat zien dat deze vogel voornamelijk in het midden, oosten en zuiden, dus de hogere delen, van ons land voorkomt. Ook aan de binnenduinrand liggen nog enkele blokken met Boomklevers. In noord Nederland komt de soort sporadisch voor. Deze kaart toont ook heel fraai de Boomkleverloze zone tussen Muiderberg en Haarlem. Deze witte vlek wordt globaal gesproken gevormd door Groot-Amsterdam. Tot betrekkelijk kort geleden was de Boomklever hier dan ook een zeldzame vogel. Op het ogenblik zijn er echter enkele plekken (in SOVON blokken 25-45 en 25-35) waar deze soort vaste voet aan Mekomse grond schijnt te hebben gekregen.

Waarnemingen tot zomer 1979 ("verleden")

(gebruikte afkortingen: -Vva = Vogels van Amsterdam, 1937, uitgave NNV, afdeling Amsterdam.

- Mbl. = Mededelingenblad (nu "De Gierzwaluw") KNNV-VWG Amsterdam.

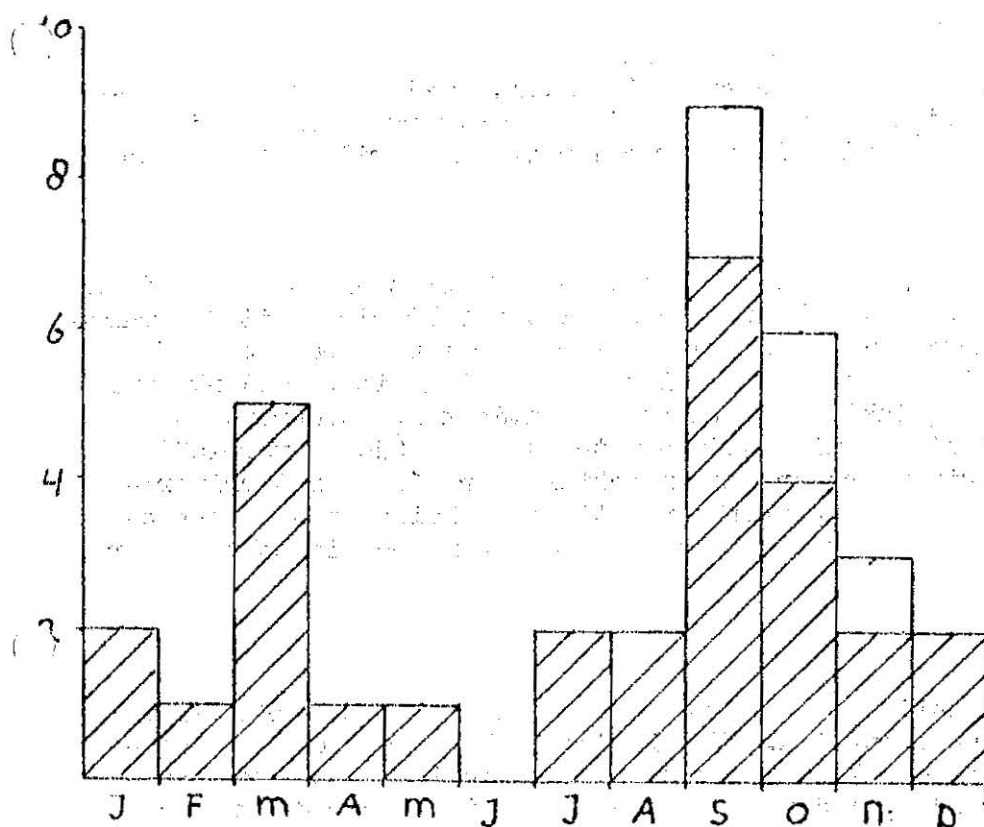
- Wrn. = de Waarnemer, uitgave NNV, afdeling Amsterdam.

- Med. = Mededeelingen v.h. Centraal Instituut voor Floristisch en Faunistisch onderzoek in Groot-Amsterdam, uitgave NNV, afdeling Amsterdam.

- Najaar 1910: verschillende exx. in de Artistuin (P.L. Steenhuizen, A.N. Swart, in litt.).
- September 1933: 1 ex. Zuidelijke Wandelweg (Kamp, Vva: 21).
- 4 maart 1934: 1 ex. Middenweg (De Vos, Vva: 21).
- 30/7 tot 9/8/37: 1 ex. Nieuwe Oosterbegraafplaats (H. v.d. Lee, K.H. Vooijs, Wrn. 2 no 2: 5).
- voor 1939: "vroeger hield de Boomklever zich op Frankendael op" (citaat uit Koster, F., 1939, Natuurleven in en om Amsterdam, blz. 139).
- 27/8 + 10/9/41: 1 ex. Vondelpark (J.A. Loterijman, Wrn. 6 no 1: 7).
- 21 en 26/9/41: 1 ex. Vondelpark (H.F. v.d. Lee, Wrn. 6 no 1: 7).
- Oktober tot 27 december 1941: 1 à 2 exx. Nieuwe Oosterbegraafplaats (F. Koster, H.F. v.d. Lee, Med. no 1: 6).
- 20 nov. 1941: 1 ex. Amsteldijk bij "Rozemond" (D. de Jonge, Med. no 1: 6).
- 4/2 en 1/3/42: 1 ex. Amsteldijk bij de Stadswallen (D. de Jonge, Med. no 1: 6).
- 1 maart 1942: 1 ex. Nieuwe Oosterbegraafplaats (D. de Jonge, Med. no 1: 6).
- 31/10/1943: 1 ex. Vondelpark (P. van Dollen, Med. no 5: 6).
- 8 tot 15/3/44: 1 ex. Vondelpark (P. Brander, Med. no 6: 7).
- 1958: vaak 1 ex. (een keer 2 exx.) Westeramstel Amsteldijk (MJN, afdeling 8; A.N. Swart, in litt.).
- 3 sept. 1960: 1 ex. gevangen en geringd, "Oostermeer", Ouderkerk a/d Amstel (H.F. Arentsen o.s., A.N. Swart, in litt.).
- 23 sept. 1962: 1 ex. Nieuwe Oosterbegraafplaats, vloog later in oostelijke richting weg (C.H. de Kruyf, A.N. Swart, in litt.).
- 18 sept. 1971: 2 exx. Thijsssepark (Blom, Mbl. 9 no 4: 33).
- 5 okt. 1971: 1 ex. park de Braak (A. Hartog, Mbl. 9 no 4: 33).
- 9 jan. 1973: 1 ex. dubbele brug, Openluchttheater, Amsterdamse Bos (Kars, Mbl. 11 no 1: 28).
- 27 mei 1973: 1 ziekelijk ex., in achtertuin Uiterwaardenstraat 7 hs. Gegrepen en gestorven. Niet 100% zeker. Waarneming door H.F. Spier, A.N. Swart, in litt.).
- 15 juli 1973: 1 ex. gehoord Thijsssepark (M. v.d. Berg, P. Scholten, Mbl. 11 no 3: 20).

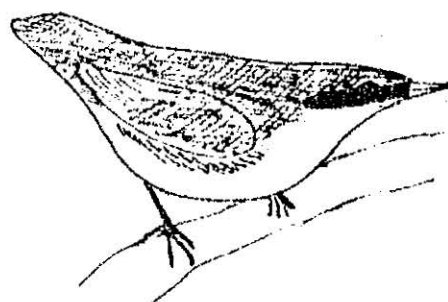
- 17 januari 1975: 1 ex. ook roepend, van zeer nabij gezien, Meernad, Amsterdamse Bos (S. Schoevaart).
- 24 september 1976: minstens 2 exx., Studentenflat Dieren (waarnemingsclub Dieren, Mbl. 14 no 3: 20).
- 15 oktober 1976: enkele roepende exx., Nieuwe Oosterbegraafplaats (Amsterdam, Mbl. 15 no 1: 33).
- 23 maart 1977: 1 ex. Berrichoplants Zorgvlied (S. Schoevaart, Mbl. 15 no 2: 24).
- 20 april 1979: 1 ex. gehoord Elchenspeelplaats, Amsterdamse Bos (Kolk, Mbl. 17 no 2-3: 33).

Aangezien uit een lijst waarnemingen niet zo vlot iets valt af te lezen, heb ik de waargenomen exx. in een histogram uitgezet.

Seizoen-ontroon van het voorkomen van de Boonklover in Groot-Amsterdam in de periode van 1910 tot zomer 1970. De gearceerde staven hebben betrekking op het aantal waarnemingen dat per maand is vastgesteld, de witte staven op het aantal individuen (n = 34 exx.).

Hoevel de aantallen waar het hier om gaat klein zijn, valt er toch een bepaald patroon op. Zo zien we in september een piek die in oktober en november langzaam afneemt. Vermoedelijk wordt deze piek gevormd door na het broedseizoen uitzwermende, jonge vogels, op zoek naar een eigen territorium. In het broedseizoen worden er nauwelijks Boonklovers gemeld.

Waarnemingen van najaar 1979 tot en met najaar 1981 ("heden")

In deze periode waren er drie gebieden waar gedurende langere tijd Boomklevers zaten. Deze terreinen zijn: de Nieuwe Oosterbegraafplaats, het Wertheimpark + de Hortus Botanicus en begraafplaats Zorgvlied.

Deze gebieden combineren enige eigenschappen in zich, die hun aantrekkingskracht op Boomklevers verklaren; er staan vrij veel grote, oude bomen met een ruwe bast. Vooral de eik is een belangrijke boom, omdat deze in de zomer een rijke insektenbuit biedt en in de herfst en winter (wanneer de Boomklever van zaden, etc. leeft) eikels levert. Een tweede punt is dat in deze bomen (vaak ook in kastanje en beuk) nogal wat potentiële broedholten voorhanden zijn.

Nieuwe Oosterbegraafplaats

Hier zijn vanaf januari 1981 steeds twee Boomklevers (een paartje?) gezien en/of gehoord.

Wertheimpark/Hortus Botanicus

Op deze, tegenover elkaar gelegen plekken, zijn sinds de strenge winter van 1979 eerst 1 en later (vanaf half januari 1980) 2 exx. gezien. In de afgelopen winter zijn de vogels hier door kap-, snoei- en rooiwerkzaamheden niet waargenomen. De laatste waarneming is (voorlopig) van 21 april 1981 (W. v.d. Waal, in litt.).

Begraafplaats Zorgvlied

De eerste waarnemingen dateren van oktober 1979. Vanaf het begin zijn er steeds minimaal 2 exx. aanwezig geweest. In het voorjaar van 1980 bleek uit de gedragingen dat het om een paartje ging. Op 24 maart was er een tweede man (ook zingend) aanwezig, die hierna echter niet meer werd gezien. Ondanks vele uren speurwerk is het niet gelukt de nestholte te ontdekken. Gedurende de hierop volgende winter heeft er enige tijd een tweede paar (jonge vogels?) in het terrein gezeten. Dit voorjaar kon er echter maar één paar territoriale Boomklevers (druk zingende man, sterke reactie op geluidsofname, inspecteren van potentiële broedholten) worden vastgesteld. Een nest is echter weer niet gevonden.

Toekomst

Je kunt je afvragen of de huidige basis breed genoeg is voor een definitieve vestiging in de Amsterdamse contreien. Het is dus te hopen dat de paren genoeg jongen voortbrengen om de kleine Amsterdamse populatie te doen voortbestaan en liefst uit te breiden, zodat deze recente aanwinst voor de Amsterdamse broedvogelbevolking behouden blijft.

Nawoord

Hierbij wil ik A.N. Swart heel hartelijk danken voor het opzoeken van, aan hem bekende, oude waarnemingen. W. v.d. Waal leverde de gegevens over de Hortus en omgeving, waardoor ook dat deel zo volledig mogelijk kon worden beschreven.

Overigens houd ik mij aanbevolen voor alle aanvullende waarnemingen (bijvoorbeeld oude, niet gepubliceerde waarnemingen) met betrekking tot Boomklevers in Groot-Amsterdam. Ik wil daarom vooral de wat oudere leden/abonnés vragen hun vogeldagboeken nog eens door te zoeken, want alle aanvulling zijn welkom.

Steven Schoevaart